

ב"ה

ראש חודש חשוון

אמירת הלל מן התורה או מדרבנן ?

על המזמור¹ "למנצח לדוד להזכיר" מבואר במדרש תהלים שענין זה בא בהמשך למה שכתוב בסוף המזמור שלפניו:

"למה היה דוד דומה, למלך שהיה לו צאן וכו' לאחר זמן כנס את הצאן ובנה את הדיר, ולרועה לא הזכיר, אמר הרועה, הרי הצאן מכונסות והדיר בנויה, ואני איני נזכר, כך אמר דוד למעלה מן הפרשה, כי² אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה, הרי הדיר בנויה, וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה, הרי הצאן מכונסות, אמר הרועה ואני איני נזכר, לכך נאמר למנצח לדוד להזכיר".

ועל זה אמר לו הקב"ה, שרוצה שיזכיר אותו, "שנאמר³ זכרו נפלאותיו אשר עשה, זכרו נפלאותיו שעושה עמכם בכל עת, ולא עשה עמכם . . אלא בשביל שיהיו מזכירים נפלאותיו, אמר דוד, אם כן אני מזכירו, למנצח לדוד להזכיר אלקים להצילני".

וכאן רואים חידוש נפלא - שכל ענין הנס הוא בכדי שיהודי יאמר הלל!

ועל דרך מה שנתבאר במכתב הכללי⁴ בנוגע לאמירת ברכה - שהאכילה נעשית טפל לגבי אמירת הברכה שהיא העיקר:

בנוגע לברכת הנהנין (ועל דרך זה ברכת המצוות, שגם היא בכלל ברכת הנהנין, שהרי ההנאה הגדולה ביותר היא שביכלתו לקיים מצוה. ובמכל שכן וקל וחומר: אם צריך לברך על שתיית מעט מים, על אחת כמה וכמה שצריך לברך על כך ש"קדשנו במצוותיו וצוננו") - הנה בפשטות העיקר היא הנאת האדם, אלא כיון ש"אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה", דחשיב כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאמר⁵ לה' הארץ ומלואה⁶, הנה כדי שיוכל ליהנות, לכן מברך לפני שנהנה, ועל אחת כמה וכמה לאחר שנהנה⁷.

¹ תהלים ע בתחלתו. - הקאפיטל שהתחילו לומר בי"א ניסן השתא, ע"פ המנהג המקובל מהבעש"ט לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חיינו (ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו).

² שם טו בסופו.

³ שם קה, ה.

⁴ די"א ניסן שנה זו ובהוספה לאח"ז (אג"ק חכ"ז ע' קכו).

⁵ תהלים כד, א.

⁶ ברכות לה, סע"א.

⁷ ראה גם אנציק' תלמודי ערך ברכות הנהנין בתחלתו (כרך ד ע' שט). וש"נ.

אבל ישנו אופן נעלה יותר - שהעיקר היא (לא הנאת האדם, כי אם) אמירת הברכה, אלא שבשביל זה צריך ליהנות מעניני עולם הזה, כדי שיוכל לברך עליהם.

ועל דרך שמצינו בענין "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום"⁸, שבהם נכללים שמונה עשר ברכות דשמונה עשרה שלושה פעמים, שכיון שבשבת חסר במספר ח"י ברכות, שהרי יש רק שלש לפניה ושלש לאחריה ואחת באמצע, צריך להשלים את מאה הברכות על ידי אכילת פירות וכיוצא בזה⁹ - הרי העיקר בזה הוא אמירת עוד ברכות, אלא בכדי שלא תהיה ברכה לבטלה, צריך לאכול הפרי וכיוצא בזה, ואכילה כזו היא טפלה לגבי העיקר - אמירת הברכה¹⁰.

ועל דרך זה בנוגע לנס - שהסיבה לכך שהקב"ה עושה נס היא "בשביל שיהיו מזכירים נפלאותיו", שיהודי יהלל את הקב"ה ויאמר "הודו לה".

ובזה רואים גודל מעלתו של יהודי: בפשטות ענינו של נס הוא - להורות גדלותו של הקב"ה שביכולתו לעשות נס, ועד לנס גדול, כמו הנס של יציאת מצרים, שעל זה נאמר בהתחלת עשרת הדברות: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"¹¹, ולא אמר שעשיתי שמים וארץ (כקושיית הרב אברהם אבן עזרא שהובאה בחסידות¹²), בגלל שדוקא ענין של נס מורה על גדולתו של הקב"ה.

ואילו במדרש תהלים כאן מבאר, שכל ענין הנס הוא כדי שיהודי יזכיר נפלאותיו של הקב"ה על ידי אמירת הלל, כמו בזכירת יציאת מצרים, כמו שכתוב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים"¹³, "ולמען תספר באזני בנך גוי"¹⁴, שקשורה עם אמירת הלל, ובלשון הגמרא¹⁵: "כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא" (לקול המולת ההמון מהלל דומין כאילו הגגין מתבקעין).

וענין זה מדגיש עד כמה גדולה פעולתו של יהודי - שכדי שיאמר הלל, כדאי שהקב"ה יעשה נס!

ועוד ענין בזה - בנוגע לחיוב דאמירת הלל¹⁶: יש פלוגתא אם אמירת הלל היא מן התורה או מדרבנן. ויש שמביאים ראיה שהיא מן התורה¹⁷ - מהפסוק¹⁸ "השיר יהיה לכם כלייל התקדש חג".

ואף על פי שפסוק זה הוא בדברי קבלה, ודברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן¹⁹, וכל שכן שדברי קבלה אינם דברי תורה - הרי זהו רק גילוי מילתא.

⁸ מנחות מג, ב.

⁹ מנחות שם. טוש"ע או"ח סר"צ.

¹⁰ ועפ"ז יומתק ל' הרמב"ם (סוף הל' ברכות): ולעולם כו' וירבה בברכות הצריכות. ועייג"כ שו"ע רבנו הזקן חאו"ח סרמ"ט קו"א סק"ד (אג"ק שם).

¹¹ יתרו כ, ב.

¹² ראה תו"מ סה"מ סיון ע' שח. וש"נ.

¹³ פ' ראה טז, ג.

¹⁴ בא יו"ד, ב.

¹⁵ פסחים פה, סע"ב (ובפרש"י).

¹⁶ ראה אג"ק שם בהוספה לאח"ז (ס"ע קכח ואילך).

¹⁷ ראה הנסמן באג"ק שם.

¹⁸ ישע' ל, כט.

¹⁹ חגיגה יו"ד, ב. ב"ק ב, ב. ועוד.

ועל דרך - ולא ממש - שמצינו²⁰ בנוגע ללימוד ש"אין נגיחה אלא בקרן", "שנאמר²¹ ויעש לו . . . קרני ברזל ויאמר . . . באלה תנגח גו": "והאי מילף הוא (בתמיה, הא לא גמרינן מדברי קבלה לא חיוב ולא פטור, אלא) גילוי מילתא הוא" (דכל היכי דכתיב נגיחה בקרן הוא)²².

ולהעיר מהכלל דאין למדים מקודם מתן תורה²³ ואף על פי כן, במילתא דמסתברא וכיוצא בזה למדין²⁴.

ויש לומר, שמדברי המדרש תהלים הנזכרים לעיל ראייה נוספת לדברי האומרים שאמירת הלל היא מהתורה - כאמרו ד"נפלאותיו שעושה עמכם בכל עת (לאו דוקא יציאת מצרים) לא עשה כו' אלא בשביל שיהיו מזכירין נפלאותיו" (שבפשוטות - הוא ענין ההילול והשבח להקב"ה), וכאמור, שזהו רק גילוי מילתא (והטעם) דעשיית הנפלאות.

ומעלה יתרה בהראיה מכתוב זה לגבי פסוקי נ"ך המובאים במדרש הגדול, כי אינו בלשון הלכה ודין (שמדברי קבלה לא ילפינן), אלא בסגנון של סיפור דברים וגילוי מילתא בעלמא.

ועוד להעיר שמדרש תהלים מסיים במעשה רב: "אמר דוד כו". ומה שלא הובא זה במדרש הגדול - הרי כמה וכמה מדרשי חכמינו ז"ל שלא הביאום.

קטע משיחת ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר, רשימת השומעים בלתי מוגה

תו"מ ה'תשל"א חוברת ב' ע' 17.

²⁰ ב"ק שם (ובפרש"י).

²¹ מלכים-א כב, יא.

²² וראה ס' יראים סקכ"ה: עד דלא אתי נביא גמרא גמירי לה ואתי נביא ואסמכי' אקרא (אג"ק שם).

²³ ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ח. ועוד.

²⁴ ועפ"ז מבואר בכ"מ הא שלמדין ד"אין מערבין שמחה בשמחה" מהכתוב (ויצא כט, כז) "מלא שבוע זאת וגו'" (ירושלמי מו"ק פ"א ה"ז).

וראה שד"ח כללים א, שכא. וש"נ) - אג"ק שם.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו

שלמה נחמ"ה, צבייה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה